

Naturrätten under debatt.

Av professor
Herbert Tingsten.

WILLY STRZELEWICZ:

Kampen om de mänskliga rättigheterna.

Kooperativa. Pris 6: 75.

ÅTSKILLIGA TYSKA EMI-GRANTER ha under de senaste åren lämnat bidrag till vår statsvetenskapliga litteratur. Några ha illustrerat den tyska samhällsforskningens sämre sidor: begreppsmystiken, de "stora" och floskulösa synpunkterna, det patetiska begäret efter en s. k. livsåskådning, som gör så många arbeten till ett slags gymnasiala bekännelseskriter. Hos andra ha de positiva egenskaperna dominerat: den breda kunskapen, intresset för idéer, de genomförda perspektiven. I vissa fall har möjligen kontakten med den svenska miljö, som i varje fall icke utmärkes av tendenser till fantasi, verkat i realistisk och kritisk riktning. Idédebatten är icke vår statsvetenskaps starka sida, och insatser som kunna stimulera denna debatt och intresset för mera allmänna problemställningar över huvud måste i och för sig hälsas välkomna.

En sådan insats gjordes nyligen av Kurt Steckert genom hans undersökning av nationalsocialismens historiska ursprung. Av i flera hänseenden liknande typ är det arbete som samtidigt publicerades av dr Strzelewicz, en såvitt bekant för svensk publik förut okänd författare. Dess syfte är, såsom av undertiteln framgår, att skildra "Kampen om de mänskliga rättigheterna från den amerikanska oavhängighetsförklaringen till Atlantdeklarationen". Framställningen går på två linjer. En stor del av boken innehåller redogörelser för uppkomsten och utvecklingen av idéerna om mänskliga rättigheter, d. v. s. av de föreställningar enligt vilka människorna ha några slags "naturligt" givna, "oförytterliga" krav på exempelvis liv, frihet och lycka — för att anknyta till den amerikanska självständighetsförklaringen. Dessa idéer, vilkas framträdande betecknar liberalismens gerombrott, bli, efter vissa förberedande ansatser i England, först omsatta i systematiskt uppbyggda lagbestämmelser i Amerika och Frankrike, främst i Amerika, där både unions- och stats-

författningarna innehålla utförliga föreskrifter om äganderättens okränkbarhet, religions-, tryck-, församlings- och föreningsfrihet o. s. v. Liknande föreskrifter finna sedan plats i så gott som alla av liberala och demokratiska tendenser påverkade författningar. Weimarförfattningen innehöll en av de mest fullständiga "rättighetskataloger" som någonsin utarbetats. T. o. m. i den ryska författningen ha rättighetsbestämmelser införts, ehuru det här är fråga om rättigheter "i överensstämmelse med de arbetandes intressen", d. v. s. i praktiken för det kommunistiska partiet och till detta knutna organisationer. Egenomligt nog höra England och Sverige, där den medborgerliga friheten har sällsynt starka traditioner, till de stater som blott fragmentariskt fastställt regler om medborgerliga rättigheter.

Den idéhistoriska framställning som dr Strzelewicz här givit är inom sin begränsade ram klargörande. De sociala och ideologiska förutsättningarna för rättighetstankarnas framväxt ha kombinerats med stor skicklighet. Författarens ständigt vakna intellektuella intresse gör att skildringen aldrig får den handboksmissiga och pedantiska karaktär som lätt blir fallet i en kortfattad översikt av komplicerade sammanhang. Något liknande arbete finns ej på svenska, och Strzelewicz' bok bör därför vara av värde både i den mera populära och i den akademiska undervisningen. Några

småfel i sakuppgifter och översättning böra lätt kunna utmönstras.

Den andra huvudlinjen i framställningen, åt vilken i huvudsak de båda sista kapitlen äro ägnade, går ut på analys och kritik av de angrepp som riktats mot principerna om mänskliga rättigheter samt på försök att försvara dessa principer. De "fem angrepp", om vilka författaren talar, äro konservatismen och romantiken (t. ex. Adam Müller och Hegel), marxismen, vars ambivalenta inställning till rättighetstankarna med all rätt framhålls, biologismen, vars etiska nihilism främst Nietzsche får representera, totalitarismen (nationalsocialismen) och med denna besläktade ideologi, samt positivismen, varmed författaren menar de åskådningar, t. ex. den s. k. Uppsala-filosofin, som från-känner de här ifrågakvarande naturrättsliga tankegångarna varje sanninghalt och i deras teser se uttryck för rena värderingar. I positivismen ser författaren människorättsläran "allvarligaste och mest övertygande motståndare". Dess seger skulle, synes han mena, leda till att endast "klubbans argument" och inga rationella synpunkter kunde göras gällande i internationell och inomstatlig politik.

Aven denna avdelning innehåller många intressanta sammanställningar och träffande anmärkningar. Det är emellertid tydligt att författaren som angrepp på rättighetsprinciperna betecknar helt skilda stämningar, som ur den av honom anlagda synpunkten icke rimligen kunna sammanföras. Klarast framgår detta, om man jämför vad här kallas de totalitära och positivistiska angreppen. Den totalitära åskådningen är fientlig mot den ordning som en tillämpning av rättighetsprinciperna innebär, den hävdar statens absoluta rätt att helt förinda den individuella frihetssfären för att förverkliga sina "högre" syften. Positivismen däremot förnekar vederbörande principers karaktär av "naturliga" och "ursprungliga", av Gud eller någon annan makt utanför människorna fastställda grundsatser, men kan alldeles oberoende härav verka för en ordning i vilken de levnadsregler varom här är fråga lagfästas och strängt upprätthållas. Bentham, som hörde till naturrättens första och mest aggressiva kritiker, kallade teorierna om naturliga rättigheter för "ett nonsens på styltor", men detta hindrade honom icke att arbeta för en lagstiftning som skulle trygga exempelvis äganderätt och medborgerlig frihet. Strzelewicz ser, kort sagt, ingen väsentlig skillnad mellan en person som under hänvisning till statsnyttan vill avskaffa tryckfrihet och en person som är entusiastisk för tryckfrihet, men bestriider möjligheten att härleda den ur någon "ursprunglig" rättighet.

I bokens sista avsnitt gör författaren ett försök att försvara rättighetsläran såsom ägande en rationell, vetenskaplig och absolut karaktär. Kärnpunkten i resonemanget, vars många glidningar ej här kunna beröras, kan sägas vara att vissa saker om mänskliga rättigheter sägas vara logiskt förenliga och därför hållbara. Detta påstående, som går förbi den kritiska huvudfrågan, möjligheten att vissa "urrättigheter" finnas; däremot förkastas beteckningarna "naturliga" och "medfödda" rättigheter. "Varje individ kan på samma sätt säga om sig att han har en ur rättighet till liv, lycka och frihet." Utifrån denna åsikt kommer författaren till en rad oklart formulerade politiska fordringar, vilka, konkret uttryckt, synas innebära bland annat att de förenade nationerna icke äga "rätt" att företa vissa tilltänkta åtgärder mot Tyskland och enskilda tyskar. Försvaret för de mänskliga rättigheterna blir alltså i det nuvarande läget ett försvar för vissa nationella tyska intressen.

Herbert Tingsten.